

Borgingsdocument meer- en hoogbegaafden

Dit borgingsdocument is bedoeld voor de groep leerlingen op de Compositie die op basis van hun intelligentie en/of toetsresultaten specifieke onderwijsbehoeften hebben. Het gaat hierbij om een ander onderwijsaanbod, verdieping en verrijking.

Doelgroep:

Het is van belang om als eerste te bepalen over welke leerlingen wij het hebben. De doelgroep die wij benoemen als (meer)begaafd zijn de 15 % leerlingen die opvallen door hoge prestaties, 1 en/of 1+ scores, vanuit CITO LOVS. Ook leerlingen die onderpresteren en daarbij mogelijk sociaal-emotioneel niet goed in hun vel zitten, vallen binnen deze doelgroep. Onderpresteerders zijn leerlingen van wie we, op grond van hun capaciteiten, verwachten dat ze hoge prestaties kunnen behalen, maar bij wie dit in de praktijk niet het geval is. Hierbij gaan wij uit van de signalen die vanuit leerlingen, ouders en leerkrachten komen.

Doel:

De (meer-)begaafde leerlingen moeten uitgedaagd en ondersteund worden. De onderwijsbehoeften van leerlingen staan centraal. Voor elk leerling wordt een passend onderwijsaanbod gerealiseerd op basis van die specifieke onderwijsbehoeften.

Wanneer meerbegaafde leerlingen in het (basis)onderwijs niet worden aangesproken op hun niveau, bestaat het gevaar dat zij gedemotiveerd raken, wat als gevolg kan hebben dat het leerling gaat onderpresteren of leer- en gedragsproblemen laat zien.

Een aantal opvallende kenmerken van leerlingen die onderpresteren zijn:

- wisselend schoolwerk/afnemende prestaties
- positief thuiswerk (ontwikkelen thuis allerlei zelfgekozen(school) projecten en activiteiten)
- negatief gedrag in de klas/negatieve houding
- haperende sociaal- emotionele ontwikkeling
- hoge mate van sensitiviteit
- geringe taakgerichtheid
- grote verbeelding

Slimme kleuters

Bij jonge leerlingen waarbij een vermoeden van hoogbegaafdheid bestaat, spreken we over een *ontwikkelingsvoorsprong*. Dit komt, doordat er geen of nauwelijks gegevens over schoolse prestaties (methode gebonden toetsen en Cito-toetsen) beschikbaar zijn. En omdat het IQ met enige betrouwbaarheid pas vast te stellen is vanaf het zesde levensjaar en betrouwbaarheid over de voorspelbaarheid ervan pas vanaf het achtste à negende levensjaar.

De ontwikkeling van jonge leerlingen verloopt niet lineair, maar sprongsgewijs. Bovendien is de ontwikkeling van jonge leerlingen nog erg omgeving gebonden.

Hieronder benoemen we alle specifieke eigenschappen van leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong puntsgewijs (alle eerder genoemde algemene kenmerken zijn eveneens van toepassing):

Specifieke eigenschappen:

- Taalvaardig
- Gevoel voor humor (taalgrapjes)
- Intense betrokkenheid

Er zijn naast de algemene eigenschappen en kenmerken andere signalen die duiden op een ontwikkelingsvoorsprong. Hoogbegaafde leerlingen en met name slimme kleuters hebben de neiging zich aan de omgeving aan te passen. Juist in het grote aanpassingsvermogen schuilt het gevaar van mogelijk onderpresteren. De leerkracht speelt hierin een belangrijke rol, leerlingen laten over het algemeen alleen hun werkelijke capaciteiten zien wanneer zij zich veilig voelen. Onderpresteren wordt in veel gevallen voorkomen door rekening te houden met de individuele leerling en te letten op de specifieke signalen, oorzaken en kenmerken.

Naast de bovenbeschreven aspecten en kenmerken die van invloed zijn op begaafdheid bij leerlingen zijn een aantal informatiebronnen van belang.

In de eerste plaats is informatie afkomstig van ouders en/of peuterspeelzaal belangrijk. Deze informatie geeft een beeld van de voorschoolse ontwikkeling van het leerling. *In het aanmeld- en aannamebeleid van school is een intakegesprek opgenomen waarin vragen worden gesteld die een beeld geven van de vroege ontwikkeling.*

Daarnaast is het van belang regelmatig contact met ouders van een begaafde leerling te onderhouden. Zij hebben duidelijk zicht op hoe het leerling reageert op datgene wat er zich op school afspeelt.

Een tweede informatiebron is de kennis die de leerkracht verzamelt over de leerling door middel van observatie. Door te letten op de specifieke kenmerken en signalen bij leerlingen is het mogelijk in een vroeg stadium de diagnose (hoog)begaafd vast te stellen.

Tot slot is het noodzakelijk specifieke didactische informatie te verkrijgen door middel van toetsen en voor de kleuters wordt dit aangevuld met een menstekening. De leerling maakt een tekening van zichzelf. Deze wordt gebruikt voor de werkjesmap. Deze tekening wordt gekopieerd, wanneer de tekening opvallend is (uitgebreid, gedetailleerd). Als er sprake is van een begaafdheid is het belangrijk om uit te zoeken hoe groot de voorsprong is en op welke gebieden de voorsprong zich manifesteert.

Deze doelgroep van jonge leerlingen vraagt een specifiekere benadering.

Werkwijze kleuterbouw:

In de onderbouw werken we in hoeken en per thema. De kleuter waarvan blijkt dat die meer aan kan, wordt door de leerkracht uitgedaagd moeilijkere opdrachten te doen, te maken e.d.

Er wordt gewerkt met de rekenmethode Met Sprongen Vooruit. Hier zit verdieping voor slimme kleuters in verwerkt. Oa door verdiepingsvragen.

De leerkrachten werken met het naslagwerk: Compact en Rijk.

Op de gang staat een kast met ontwikkelingsmateriaal voor Slimme kleuters. Deze leerlingen krijgen regelmatig een opdracht uit deze kast.

Meer begaafde leerlingen (vanaf groep 3)

Meer begaafden leerlingen beschikken over leereigenschappen die maken dat het reguliere lesaanbod voor hen niet toereikend is. Zij pakken nieuwe kennis snel op en maken grote leerstappen. Zij zijn goed in staat deze kennis toe te passen in nieuwe situaties, zijn sterk in het analyseren van problemen en zeer creatief in het bedenken van nieuwe oplossingen voor problemen.

De huidige methoden van leerstofaanbod zijn afgestemd op leerlingen met een gemiddelde intelligentie en doet minder recht aan de leermogelijkheden van meer - begaafde leerlingen. Deze leerlingen hebben behoefte aan een ander soort opdrachten, maar daarnaast hebben ze minder instructie en oefenstof nodig. Vaak doen reguliere methoden te weinig een beroep op het creatieve denkvermogen van deze doelgroep.

Het maken van aanpassingen in de reguliere leerstof gebeurt door *compacting*. Dit is het overslaan van onnodige herhaling- en oefenstof uit de methode. De tijd die vrij komt door compacting van de leerstof wordt besteed aan het werken met verrijkingsmateriaal.

Het verrijkingsmateriaal bestaat uit de volgende materialen:

- *Rekentoppers*
- *Taaltoppers*
- *Plustaken*
- *Werkboeken Kinheim*
- *Topondernemers*
- *W.O. kaarten*

Pittige Plustorens

Naast al deze materialen heeft de school de beschikking over de Pittige Plus Torens (PPT).

Werken met PPT biedt de meer begaafde leerling verrijksactiviteiten.

Het doel is, dat de meerbegaafde leerlingen echt iets leren. Sterker nog: ze moeten vaak beter *leren* leren.

De meerbegaafde leerling leert met de verrijkingsopdrachten van de PPT vaardigheden en processen als:

- zelfstandig werken en samenwerken
- complexe opgaven analyseren
- creatief denken en structureren
- oplossingsstrategieën ontwerpen
- het structureren van eigen werkzaamheden
- doorzetten
- terugkoppelen
- plannen
- uitvoeren naar eigen plan
- plannen bijstellen
- communiceren
- presenteren

Dit alles doen zij terwijl ze zich verdiepen in een bepaald onderwerp dat hun interesse heeft.

Criteria Pittige Plus Torens

Criteria voor leerlingen die op De Compositie in aanmerking kunnen komen voor het werken met de Pittige Plustorens:

- *Scores methode gebonden toetsen*
 - *Rekenen minimaal 90%
 - *Begrijpend lezen minimaal 8 v.d.10 goed
- *Werkhouding en observatie in de klas*
- *Cito scores I of I+ (begrijpend lezen en rekenen).*

We kijken hierbij niet alleen naar de scores van het afgelopen jaar, maar naar een langere periode.

**Woordenschat* kan een extra criteria zijn.

Wanneer een leerling achteruitgang laat zien in de toets resultaten, dan kunnen we, in overleg met de intern begeleider, besluiten om een leerling (tijdelijk) van de PPT af te halen.

Deelname groep 3:

In eerste instantie wordt PPT aangeboden aan leerlingen vanaf groep vier. Halverwege het schooljaar van groep 3 bekijken we of er leerlingen in groep 3 zijn die mogelijk ook kunnen starten met PPT.

Voor deze leerlingen gelden andere criteria:

- *Scores methodetoetsen*
*Rekenen minimaal 90%
- *Cito januari:*
CITO Rekenen score I+
- *AVI:*
Voldoende AVI niveau: minimaal M4 instructie
- Goed zelfstandig kunnen werken

NB:

- Voor alle groepen geldt: wanneer een leerling sterk is op 1 vakgebied, dan krijgt hij/zij verrijkingstof in de klas en komt hij/zij niet in aanmerking voor PPT.
- Een leerling met een specifiek leerprobleem, zoals dyslexie kan ook meerbegaafd zijn. Dit wordt per leerling bekeken en met de intern begeleider wordt bepaald wat aan deze specifieke leerling wordt aangeboden.

Het digitaal handelingsprotocol (DHH)

De school werkt met het Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid (DHH).

Dit is een signaleringsinstrument. Het omvat een compleet systeem voor het herkennen en begeleiden van hoogbegaafde leerlingen uit groep 1 t/m 8 van het basisonderwijs. Het DHH bestaan uit de volgende modules:

- QuickScan
- Signalering
- Diagnostiek
- Leerlingbegeleiding
- Evaluatie

QuickScan

De QuickScan bevat 3 meetmomenten (gr. 1-3-5) en bestaat uit 5 vragen voor de hele groep. Het geeft een globaal beeld van elke leerling en een beeld van de groep als geheel.

Als een leerling opvalt dan gaat de leerkracht door naar de module *Signalering* voor die specifieke leerling. De Quickscan wordt na zes weken ingevuld.

Als vanuit **het intakeformulier** (dat de ouders invullen bij aanmelding), al opvallende signalen te zien zijn, dan vult de leerkracht zes weken na het invullen van de Quickscan de Signaleringslijst in.

Signalering

De Signalering geeft een meer gedetailleerd beeld van de leerling en wordt gebruikt als er indicaties zijn dat de leerling mogelijk prestaties op begaafd niveau kan leveren. Daarnaast gebruiken wij het als er verder onderzoek nodig is om passend onderwijs voor de leerling te kunnen bieden. In deze fase wordt er door ouders ook een lijst ingevuld.

Deze signalering biedt de mogelijkheid voor het herkennen van kenmerken van begaafdheid en is men minder afhankelijk van hoge prestaties.

De intern begeleider vult Signalering in.

Diagnostiek

Voordat de fase van Diagnostiek wordt ingegaan is het belangrijk om zeker te weten of het nut heeft voor het kind: Is het kind daadwerkelijk hoogbegaafd?

De Diagnostiek brengt stapsgewijs in kaart welke didactische en pedagogische behoeften de leerling heeft, waardoor de leerkracht goed kan aansluiten bij de onderwijsbehoeften van de leerling. De leerkracht vult de Diagnostiek in.

Leerlingbegeleiding

In het kader van de effectieve leerlingbegeleiding helpt deze module om heel concreet aan te sluiten bij wat de leerling nodig heeft.

Evaluatie

Met deze module kan de leerkracht goed reflecteren in hoeverre interventies succesvol zijn geweest. Wat ging er al goed, wat kan nog beter en hoe gaan we verder?

Bijlagen:

Bijlage 1: Verschillen tussen meerbegaafd en hoogbegaafd:

Bijlage 2: Taxonomie van Bloom

Bijlage 3: Slimme kleuters

Bijlage 1:
Verschillen tussen meerbegaafd en hoogbegaafd:

Hieronder volgen enkele verschillen tussen een hoogbegaafd kind en een hoog intelligent / slim kind. Deze lijst is opgesteld door John Irvine in 2001 om duidelijkheid te scheppen in de verschillen.

Slimme leerling:	Hoogbegaafde leerling:
Kent de antwoorden	Heeft altijd vragen
Is ervaren in het van buiten leren	Is een groot gisser (leidt af uit de context)
Is geïnteresseerd in objecten	Is een zeer nieuwsgierige onderzoeker
Is gefocust en oplettend in de klas	Is diep mentaal en fysiek betrokken, soms wegdromend
Houdt van simpele logica	Drijft op complexiteit
Houdt van woorden	Gebruikt ongewoon complexe vocabulaire
Heeft goede ideeën	Heeft flitsende, gekke, onnozele en vreemde ideeën
Werkt hard	Hangt wat rond en probeert uit / test uit
Beantwoordt de vragen	Discussieert in detail, is kritisch, bewerkt stellingen
Presteert bovengemiddeld in de klas	Kan bovengemiddeld, gemiddeld of beneden gemiddeld presteren
Hoort bij de top van de groep	Is vaak een eenling
Luistert met interesse	Laat sterke gevoelens en opinies zien
Leert gemakkelijk	Weet het vaak al
6 à 8 herhalingen voor meesterschap	1 à 2 herhalingen voor meesterschap
Begrijpt ideeën	Ontwikkelt en bewerkt ideeën
Geniet van leeftijdgenoten	Prefereert vaak ouder gezelschap
Begrijpt de bedoeling of betekenis	Onderzoekt de toepassingen
Maakt zijn werk af	Start projecten
Kopieert nauwkeurig	Creëert nieuwe projecten
Houdt van school	Geniet van leren
Technicus	Uitvinder
Is tevreden over eigen leren/kunnen	Is hoogst zelfkritisch

Uit bovenstaande lijst blijkt ook weer dat hoogbegaafde kinderen dingen vaak veel intenser beleven of meer in zaken opgaan. Verder zie je dat hoogbegaafde kinderen in groep 1 en 2 op veel gebieden, met uitzondering van de motorische, anderhalf á twee jaar voor lopen op leeftijdsgenootjes.

Bijlage 2: Taxonomie van Bloom

De taxonomie van Bloom is een van de meest gebruikte manieren om verschillende kennisniveaus in te delen. De onderwijspsycholoog Benjamin Bloom bedacht deze taxonomie als algemeen model voor de doelstellingen van het leerproces. De taxonomie van Bloom onderscheidt zes niveaus, die oplopen in moeilijkheidsgraad:

- kennis reproductie
- inzicht
- toepassing
- analyse
- creatie/synthese
- evaluatie

De taxonomie is een handig hulpmiddel bij het formuleren van leerdoelen en het vaststellen van het beheersingsniveau. Door de taxonomie kun je bepalen welk eindgedrag je wilt bereiken. Moet de leerling kennis kunnen reproducere of kunnen toepassen? Wil je leren analyseren of creëren? Als je dat helder hebt, dan kun je bepalen welke vragen je moet stellen en welke opdrachten je moet geven om dat te bereiken.

De eerste drie niveaus van Blooms taxonomie worden ook wel lage denkvaardigheden genoemd. Vragen van de moeilijkste drie niveaus heten hoge denkvaardigheden.

Bloom's Taxonomie

Niveau		Omschrijving	Handelingen	Feiten	Concepten	Procedures
O	Onthouden	Geleerde kennis reproduceren of herkennen	Aanwijzen, een begrip definiëren, geven, kiezen, noemen, opzoeken	Noem de drie economische sectoren. Welk gebied op de kaart heeft de hoogste bevolkingsdichtheid?	Geef de definitie van globalisering. Gebruik bron 1. Welk deel van de rivier is de bovenloop?	Gebruik het register. Welke kaart gaat over de drinkwatervoorziening in Nederland?
B	Begrijpen	De betekenis van informatie duiden en deze informatie verbinden met geleerde kennis	Beschrijven, in eigen woorden weergeven, onderbouwen, samenvatten, toelichten, uitleggen, verklaren, verschillen en overeenkomsten geven, voorbeelden geven	Beschrijf hoe kalksteen ontstaat. Geef twee voorbeelden van ondergrondse infrastructuur. Welke klimaatgrafiek hoort bij het landklimaat?	Verklaar het grote aantal waterkrachtcentrales in Noorwegen. Je loopt vanuit het dal de berg op. Waarom wordt het steeds kouder?	De werkelijke afstand is 4 km. De schaal is 1 : 50.000. Bereken de afstand op de kaart.. Beschrijf de relatieve ligging van de provincie Zeeland..
T	Toepassen	Geleerde kennis inzetten in een nieuwe situatie	Aantonen, concrete gevallen toetsen aan abstracte definities, gebruiken van begrippen (concepten) in een nieuwe context, illustreren, een oplossing voorstellen, vergelijken	Hoe kun je dit berggebied beter beschermen tegen lawines? Bedenk twee oplossingen om krimp van de bevolking in Zuidoost-Limburg tegen te gaan.	Welke landen uit bron 2 horen bij de periferie? Toon met de wet van Buys Ballot aan dat de getoonde luchtdrukverdeling in West-Europa tot westenwind leidt.	Bedenk vier krantenkoppen over kernenergie, elk vanuit een andere dimensie. Gebruik bron 3. Op welk geografisch schaalniveau speelt dit vraagstuk?
A	Analyseren	Informatie in delen splitsen en deze delen verbinden met elkaar en met geleerde kennis	Beschrijven van patronen, beredeneren, bewijzen van conclusies, classificeren, onderscheiden, onderzoeken, samenhangen en verbanden vinden, vergelijken	Hieronder staan tien feiten over de aardbeving in Japan. Verdeel de feiten in drie groepen: oorzaken, gevolgen en maatregelen.	Bewijs met kaarten uit de atlas dat Londen als containerhaven geen concurrent is van Rotterdam.	Vergelijk de kaart van de mazelenepidemie met de kaart van de SGP-stemmers. Welk verband kun je ontdekken?
E	Evalueren	De bruikbaarheid en beperkingen van indicatoren, methodes en indelingen beoordelen	Beoordelen, besluiten, kiezen en de keuze rechtvaardigen, testen	Beredeneer waarom het bbp/hoofd geen geschikte indicator is om te bepalen of er armoede is een land.	Over de noord-, zuid- en westgrens van Europa is weinig discussie. Maar waar zou jij de oostgrens van Europa leggen? Leg je antwoord uit.	Welke geografische werkwijze heb je gebruikt in deze opdracht?
C	Creëren	Kennis en informatie uit meerdere bronnen bundelen tot een nieuw idee, concept of product	Adviseren, construeren, ontwerpen, ontwikkelen, samenstellen, schrijven	Stel je voor dat er geen dijken zouden bestaan. Welke oplossingen voor het waterbeheer in Nederland zou je dan voorstellen?	Ontwerp een overzichtskaart van jouw ideale stad.	Ontwikkel een marketingcampagne om de identiteit van jouw regio te versterken. Maak daarbij gebruik van het stappenplan.

Slimme kleuters

Een kleuter met een ontwikkelingsvoorsprong is over het algemeen*:

- eerder toe aan lezen en rekenen
 - snel van begrip
 - sociaal verder
 - taakgericht
- en/of*
- heeft een brede interesse
 - heeft een sterk geheugen
 - heeft goed taalgebruik
 - maakt grote denkstappen
 - kan logisch redeneren
 - ziet meer details
 - vraagt meer
 - heeft een hekel aan herhaling
 - heeft tomeloze energie en dadendrang
 - laat creatief spel zien
 - heeft een goede motoriek

*) Niet elke kleuter met een ontwikkelingsvoorsprong zal al deze kenmerken laten zien.